

PRACE GEOGRAFICZNE

zeszyt 176, 2024, 139–159

doi: 10.4467/20833113PG.24.020.21103

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ

Komisja Geograficzna, Polska Akademia Umiejętności

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

DYSCYPLINY NAUKOWE REPREZENTOWANE PRZEZ POLSKICH EKOLOGÓW KRAJOBRAZU – STAN I OCZEKIWANIA

Mariusz Kistowski

Science disciplines represented by Polish landscape ecologists – current state and expectations

Abstract: The aim of the research was to identify the scientific disciplines represented by Polish landscape ecologists before and after 2018, as well as their opinions regarding the compatibility of these disciplines with the subject of their research and design. In order to do so, a survey of members of the Polish Association for Landscape Ecology was conducted in the winter of 2023, obtaining 50 responses from researchers in 15 cities and 25 institutions, representing about a third of all landscape ecologists in the country. The results indicated the dominance of geographers in the surveyed group (nearly 4/5 people) and a slight predominance of representatives of earth and environmental sciences over socio-economic geography and spatial economy. Several people each represented agriculture and horticulture, architecture and urban planning as well as environmental engineering. As many as two-thirds of the respondents reviewed that their current discipline does not overlap in whole or in part with their work, and most of them would like to return to the pre-2018 discipline. An analysis of the organizational structure of academic institutions employing landscape ecologists indicated the existence of 3 main approaches: natural science at the largest number of universities, socio-economic with spatial-economic at a smaller number, and engineering the least. Overall, it can be assessed that the changes in science regulations implemented since 2018 have had quite an adverse effect on the discipline and may lead to its destruction, research indifferentism and organizational problems.

Keywords: landscape ecology, geography, disciplines of science, university organizational structures

Zarys treści: Celem badań było rozpoznanie dyscyplin nauki reprezentowanych przez polskich ekologów krajobrazu przed i po 2018 r. oraz ich opinii dotyczących zgodności tych dyscyplin z przedmiotem ich badań i projektowania. W tym celu zimą 2023 r. przeprowadzono badanie ankietowe członków Polskiej Asocjacji Ekologii Krajobrazu, uzyskując 50 odpowiedzi od badaczy z 15 miast i 25 instytucji, co stanowi około 1/3 ogółu ekologów krajobrazu w kraju. Uzyskane wyniki wskazały na dominację geografów w badanej grupie (blisko 4/5 osób) i niewielką przewagę reprezentantów nauk o Ziemi i środowisku nad geografią społeczno-ekonomiczną i gospodarką przestrzenną. Po kilka osób reprezentowało rolnictwo i ogrodnictwo, architekturę i urbanistykę oraz inżynierię środowiska. Aż 2/3 badanych oceniło, że ich aktualna dyscyplina w całości lub części nie pokrywa się z ich pracą, a większość z nich chciałaby powrotu do dyscypliny sprzed 2018 r. Analiza struktury organizacyjnej instytucji akademickich zatrudniających ekologów krajobrazu wskazała na istnienie 3 głównych podejść: przyrodniczego na największej liczbie uczelni, społeczno-ekonomicznego z przestrzenno-gospodarczym na mniejszej oraz najrzadziej inżynierskiego. Ogólnie można ocenić, że zmiany przepisów o nauce wprowadzane od 2018 r. miały dość niekorzystny wpływ na dyscyplinę i mogą prowadzić do jej destrukcji, indyferentyzmu badawczego i problemów organizacyjnych.

Słowa kluczowe: ekologia krajobrazu, geografia, dyscypliny naukowe, struktura organizacyjna uczelni

Tło badań

Ekologia krajobrazu, określana również jako geoekologia, stanowi przykład pola badań naukowych, ukształtowanego na styku tradycyjnych dyscyplin, szczególnie geografii i biologii. Najprostsza definicja określa ją jako naukę o strukturze, funkcjonowaniu i zmianach (ewolucji) krajobrazu (Forman, Godron 1986). Metodyczne i praktyczne podstawy badań i zastosowań geoekologii posiadają swoje źródło przede wszystkim w kompleksowej geografii fizycznej oraz ekologii zajmującej się krajobrazowym poziomem organizacji biosfery, ale są również powiązane z licznymi kierunkami działalności naukowej i praktycznej, takimi jak geochemia i architektura krajobrazu, ochrona środowiska (w tym przyrody) czy gospodarka przestrzenna (Solon 2008). Wynika z tego, że ekologię krajobrazu lub geoekologię mogą uprawiać, lub przynajmniej za takie się uważać, osoby formalnie reprezentujące różne dyscypliny naukowe.

Historia blisko ośmiu dekad rozwoju geoekologii wskazuje na dominujące znaczenie geografów wśród badaczy i praktyków zajmujących się tą dyscypliną, chociaż ich udział i aktywność od połowy XX w. cechowały się pewnym zróżnicowaniem przestrzennym i czasowym. Na przykład w Ameryce Północnej bardziej niż w Europie do rozwoju dyscypliny przyczynili się przedstawiciele nauk biologicznych i leśnych.

W Polsce natomiast od wielu lat przeważającą grupę ekologów krajobrazu stanowią osoby o wykształceniu geograficznym, którzy dominowali również wśród założycieli Klubu Ekologii Krajobrazu przy Polskim Towarzystwie Geograficznym w 1988 r. i Polskiej Asocjacji Ekologii Krajobrazu w 1993 r.

Przejawem uznania tożsamości i odrębności geoeologii w krajowym środowisku naukowym, głównie geografów, było zarówno jej formalne uwzględnienie w nazwach wielu podstawowych akademickich jednostek naukowych od lat 80. XX w., jak i jej uwzględnianie w różnych zestawieniach dotyczących rozwoju geografii w Polsce, obok innych subdyscyplin, np. cytowań publikacji polskich geografów (Śleszyński 2013). Równocześnie analizy bibliometryczne wskazują na bardzo wysoki związek geografii fizycznej z ekologią, której dorobek jest najczęściej cytowany w pracach fizycznogeograficznych, ale która również najczęściej cytuje prace z zakresu tej dyscypliny (Stachowiak, Bajerski 2012). Zaskakująco również bardzo powszechna jest wymiana wiedzy między geografiami społeczno-ekonomiczną a ekologią, co potwierdza silny związek ekologii krajobrazu z naukami geograficznymi.

Na sytuację polskich ekologów krajobrazu, szczególnie geografów, na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI w. wpłynęły procesy zachodzące w nauce światowej i krajowej, które na gruncie geografii oceniane są zwykle jako kryzysowe i dezintegrujące, a dodatkowe, również daleko idące, zmiany w przepisach dotyczących środowiska akademickiego, ujęte w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, dotyczące m.in. zakresu obowiązujących dyscyplin naukowych. Wśród przyczyn kryzysu geografii Plit (2016) zwraca m.in. uwagę na oddanie przez geografów innym dyscyplinom *pól badawczych*, obejmujących kształtowanie i ochronę środowiska, planowanie przestrzenne czy turystykę i rekreację oraz nieograniczone czerpanie wzorów z innych nauk, co może być inspirujące, ale przy nadmiernym stosowaniu prowadzi często do utraty geograficznego charakteru badań. Parysek (2020) – w kontekście negatywnych zmian zachodzących na skutek nowych regulacji w całym systemie nauki, w tym przede wszystkim promowania korporacyjnego modelu struktury i funkcjonowania instytucji z tego zakresu – dostrzega zalety i wady wynikające z nowego umiejscowienia geografii w ramach polskiego systemu dziedzin i dyscyplin nauki.

Właśnie ten ostatni aspekt stanowił decydujący argument za podjęciem badań, których rezultaty są prezentowane w artykule. Wieloletnie kontakty autora ze środowiskiem geoeologów, do którego sam się również zalicza, skłoniły do podjęcia refleksji nad wpływem zmian w zakresie dyscyplin na zachowanie tożsamości naukowej i możliwość uprawiania ekologii krajobrazu przez osoby, które dotychczas również zajmowały się badaniami w tym zakresie. Ponieważ w trakcie gromadzenia materiału badawczego minęły ponad cztery lata od wprowadzenia nowych przepisów uznano, że z jednej strony jest to już okres wystarczająco długi, aby badacze wyrobili sobie opinię dotyczącą umiejscowienia

w nowym systemie, także dlatego że została już przeprowadzona większość zmian organizacyjnych w zatrudniających je instytucjach (głównie szkołach wyższych), ale z drugiej strony że minęło jeszcze zbyt mało czasu, aby dostrzec ewentualne zmiany w zakresie prowadzonych przez nich badań oraz publikowanych na tej podstawie prac. Dlatego w trakcie badań skoncentrowano się na rozpoznaniu dyscyplin naukowych reprezentowanych przez geoekologów przed i po zmianie przepisów, ich opinii dotyczących zmiany dyscypliny, a także zmian w strukturze instytucjonalno-organizacyjnej miejsc ich zatrudnienia.

Przepisy regulujące zakres dziedzin i dyscyplin naukowych i ich związki z ekologią krajobrazu

W badaniach uwzględniono dziedziny i dyscypliny nauki obowiązujące w Polsce po transformacji ustrojowej 1989 r., wprowadzone Obwieszczeniem Przewodniczącego Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych z 25 lutego 1992 r. w sprawie wykazu dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, w zakresie których mogą być nadawane stopnie naukowe, na podstawie Ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym. Uwzględniono w nim 21 dziedzin (w tym 12 podzielonych na dyscypliny) oraz 68 dyscyplin nauki i sztuki. Wykaz ten został skorygowany i poszerzony Uchwałą Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. Liczba dyscyplin wzrosła o 15 (do 83), dotyczyło to jednak głównie dyscyplin artystycznych. Kolejne drobne zmiany nastąpiły ponad dwa lata później (uchwała z dnia 25 października 2005 r.), a znacznie większe – również w kontekście związków z ekologią krajobrazu – w 2011 r. Wówczas Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych wprowadzono po raz pierwszy 8 obszarów wiedzy, dodano jedną dziedzinę oraz rozszerzono listę dyscyplin do 95. Po raz pierwszy te same dyscypliny zaliczono do różnych dziedzin (nauki o zarządzaniu, geofizykę, biochemię, biotechnologię, biofizykę, ochronę środowiska), z czego wynika, że w rzeczywistości ich liczba wynosiła 89.

Analizując dziedziny i dyscypliny naukowe, których zakres pokrywa się częściowo z ekologią krajobrazu, uprawianą przez reprezentujących je badaczy, w przepisach obowiązujących w latach 1992–2018 stwierdzono istnienie w tej grupie 4 dziedzin i 6 dyscyplin (tab. 1). W całym okresie obowiązywały 3 dyscypliny: ekologia, geografia oraz architektura i urbanistyka. Przez większość (do 2011 r.) kształtowanie środowiska, a przez ostatnie 7 lat: ochrona (i kształtowanie) środowiska w ramach dziedzin nauk biologicznych i rolniczych.

Tab. 1. Polskie dziedziny i dyscypliny nauki związane z ekologią krajobrazu obowiązujące w latach 1992–2018

Table 1. Polish branches and disciplines of science connected with landscape ecology valid in years 1992–2018

Dziedziny i dyscypliny nauki	Rok wprowadzenia przepisów			
	1992	2003	2005	2011
Dziedzina nauk biologicznych	✓	✓	✓	✓
Ekologia	✓	✓	✓	✓
Ochrona środowiska				✓
Dziedzina nauk o Ziemi	✓	✓	✓	✓
Geografia	✓	✓	✓	✓
Dziedzina nauk rolniczych	✓	✓	✓	✓
Kształtowania środowiska	✓	✓	✓	
Ochrona i kształtowanie środowiska				✓
Dziedzina nauk technicznych	✓	✓	✓	✓
Architektura i urbanistyka	✓	✓	✓	✓

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktów prawnych.

Source: own work based on legal acts.

Na podstawie nowej ustawy, przyjętej w lipcu 2018 r., tzw. Konstytucji dla Nauki 2.0, weszło w życie Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, silnie zmniejszające liczbę dziedzin nauki (do 8) oraz znacznie liczbę dyscyplin (do 47). Jego korekta nastąpiła po czterech latach na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 27 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, kiedy to liczbę dziedzin zwiększono do 10, a dyscyplin do 56. Miało to jednak niewielki wpływ na zakres dyscyplin związanych z geoekologią.

W rezultacie powyższych zmian liczba dziedzin nauki wyraźnie związanych z ekologią krajobrazu zmniejszyła się do 3, a dyscyplin do 4, przy czym jeszcze dwie dyscypliny w niewielkiej części mogą zawierać treści geoekologiczne. Te podstawowe dyscypliny to:

- nauki biologiczne i nauki o Ziemi i środowisku w dziedzinie nauk ścisłych i przyrodniczych;
- geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna w dziedzinie nauk społecznych;
- architektura i urbanistyka w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych.

Ponadto w ostatniej dziedzinie znajdują się dyscypliny „zahaczające” o ekologię krajobrazu: inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka (głównie w zakresie pierwszego zagadnienia) oraz ochrona dziedzictwa i konserwacja zabytków (w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego). Formalnie związki z geoeekologią utraciły nauki rolnicze, a zyskały nauki społeczne (głównie poprzez gospodarkę przestrzenną). Teoretycznie zwiększyły się jej związki z naukami inżynieryjno-technicznymi (poprzez dwie nowe dyscypliny o mniejszym znaczeniu) oraz przyrodniczymi (połączonymi ze ścisłymi), gdzie znalazła się zarówno biologia, jak i geografia fizyczna połączona z kilka innymi w nauki o Ziemi i środowisku. Ze względu jednak na stopniowy zanik tożsamości geografii fizycznej w ramach tej dyscypliny i likwidację dyscyplin: ekologia, ochrona środowiska, ochrona i kształtowania środowiska, najbliższych ekologii krajobrazu w aspekcie teoretycznym i praktycznym, obawiać się należy, że zmiany dotyczące struktury nauki mogą być bardziej szkodliwe niż korzystne dla geoeekologii.

Cel i metody badań

Jak już wcześniej wspomniano, podstawowy cel badań stanowiło wstępne rozpoznanie zmian w sytuacji polskich ekologów krajobrazu, spowodowanych wprowadzeniem nowych przepisów prawnych w 2018 r., szczególnie w aspekcie przynależności do dyscyplin nauki oraz afiliacji organizacyjno-instytucjonalnej. Głównym sposobem jego realizacji było zgromadzenie informacji i opinii osób zajmujących się ekologią krajobrazu w Polsce, dotyczących reprezentowanych przez nich obecnie i dawniej dyscyplin naukowych i zgodności z zakresem ich działalności badawczej, edukacyjnej i projektowej. Badanie przeprowadzono drogą internetową w formie anonimowej ankiety, utworzonej przy zastosowaniu oprogramowania Microsoft Forms. Ankieta obejmowała pytania dotyczące:

- obecnie reprezentowanych dyscyplin nauki i proporcji ich udziału;
- dyscyplin nauki reprezentowanych przed 2018 r.;
- opinii w sprawie zgodności obecnie reprezentowanych dyscyplin z prowadzoną działalnością naukowo-badawczą i naukowo-projektową (z możliwością podania poziomu tej zgodności w przedziałach kwartylowych);
- opinii w sprawie zgodności dyscypliny reprezentowanej przed 2018 r. z prowadzoną działalnością naukowo-badawczą i naukowo-projektową;
- wskazania dyscypliny nauki (aktualnie lub dawniej obowiązującej, lub też zawartej w innych wykazach, np. OECD), która byłaby bardziej zgodna z prowadzoną działalnością naukowo-badawczą i naukowo-projektową niż obecnie reprezentowana dyscyplina.

Dla ułatwienia odpowiedzi na końcu ankiety podano linki do stron internetowych zawierających krajowe wykazy dyscyplin z ostatnich 30 lat oraz wykaz dziedzin

nauki i techniki według klasyfikacji OECD (2007). Jedyną informacją dotyczącą respondentów była ich afiliacja instytucjonalna.

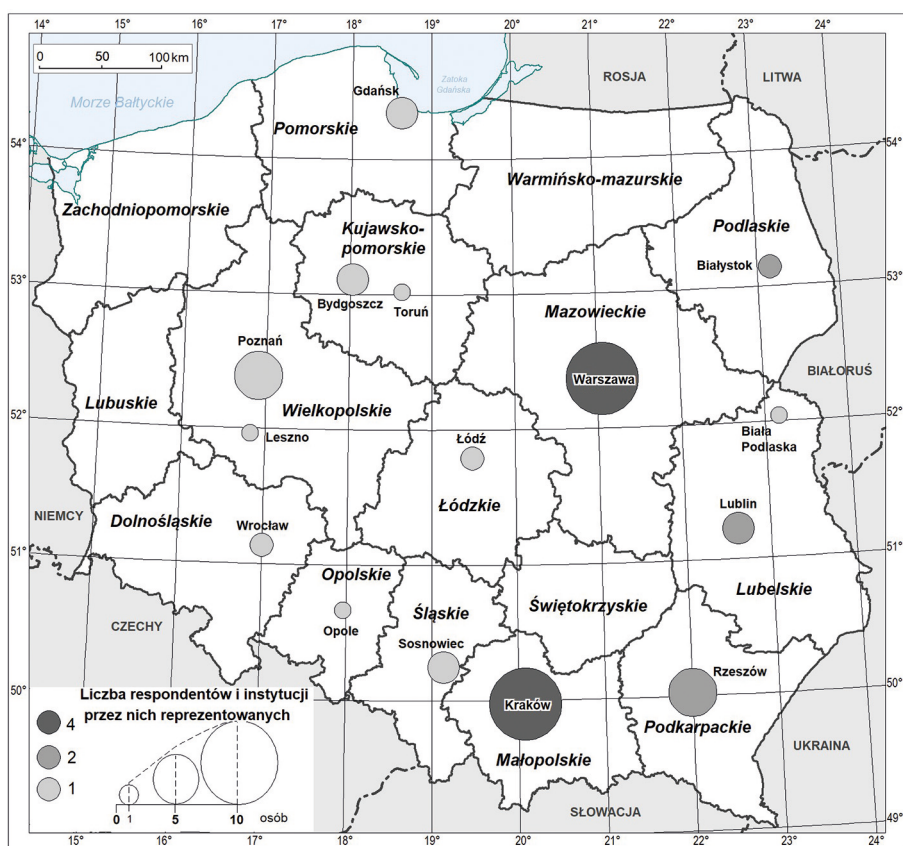
Prośbę z linkiem do kwestionariusza skierowano do ponad 100 członków Polskiej Asocjacji Ekologii Krajobrazu jako najważniejszego stowarzyszenia reprezentującego głównie naukowe środowisko geoeologów. Był on aktywny od 12 stycznia do 15 lutego 2023 r. Otrzymano 50 odpowiedzi, co stanowiło blisko połowę badanej populacji i około 1/3 ogółu osób w Polsce, które uznają się za reprezentujące ekologię krajobrazu (Kistowski 2019). Ze względu na niewielką populację nie uwzględniono kwestii jej reprezentatywności. Respondenci pracowali w 25 instytucjach, głównie naukowych (w tym 15 uniwersytetach, po dwóch politechnikach i akademiach, SGGW, PAN, dwóch instytutach resortowych), zlokalizowanych w 15 miastach (najwięcej w Krakowie i Warszawie – po 9 osób oraz w Poznaniu i Rzeszowie – po 5) (ryc. 1). Po cztery instytucje reprezentowali respondenci z dwóch największych miast. Znamienne jest również, że po dwie instytucje reprezentowały wyłącznie osoby z głównych miast Polski wschodniej (Rzeszowa, Lublina i Białegostoku).

Kierując się zakresem instytucji reprezentowanych przez respondentów, a także uwzględniając część innych, które w ubiegłych dekadach działały w zakresie ekologii krajobrazu, przeprowadzono analizę stron internetowych około 20 jednostek naukowo-dydaktycznych pod kątem bieżącej afiliacji ich pracowników zajmujących się geoeologią. Na tej podstawie podjęto próbę przedstawienia obecnych modeli instytucjonalno-dyscyplinowej afiliacji ekologii krajobrazu, jak również pokazano przykłady struktury organizacyjnej jednostek reprezentujących poszczególne modele.

Dyscypliny nauki reprezentowane przez ekologów krajobrazu przed i po 2018 r.

Do 2018 r. 37 osób (3/4 badanych) reprezentowało geografię, po 4 osoby (8%) architekturę i urbanistykę oraz biologię, a po 2 (4%) ochronę środowiska (nauki biologiczne) oraz ochronę i kształtowanie środowiska (nauki rolnicze). Dwie lub więcej osób reprezentowało pięć dyscyplin. Pojedyncze osoby reprezentowały ekologię, leśnictwo, historię, nauki o kulturze fizycznej, a nawet psychologię, przy czym część z tych dyscyplin została wskazana jako „drugi wybór” i nie uwzględniono jej na ryc. 2.

W 2023 r. ekologowie krajobrazu reprezentowali głównie nauki o Ziemi i środowisku (31 osób – 62%), geografię społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną (20 – 40%), architekturę i urbanistykę oraz rolnictwo i ogrodnictwo (po 4 – 8%), nauki biologiczne oraz inżynierię środowiska, górnictwo i energetykę (po 3 – 6%). Ponieważ obecne przepisy umożliwiają afiliację w więcej niż jednej dyscyplinie, suma afiliacji jest większa niż liczba respondentów i wynosi 67. Niemniej aż 2/3

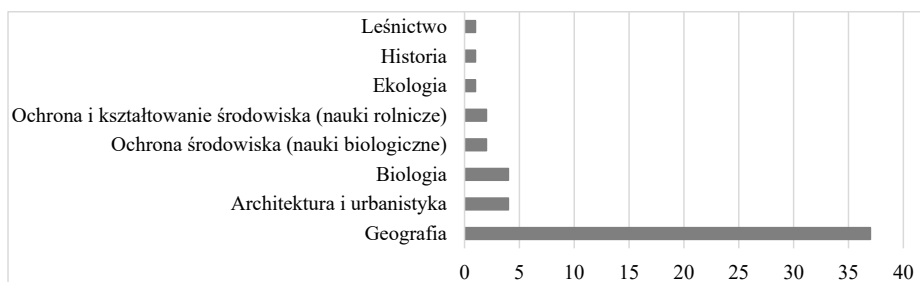
Ryc. 1. Liczba respondentów i reprezentowanych przez nich instytucji

Fig. 1. The number of respondents and their workplaces

Źródło: opracowanie własne.

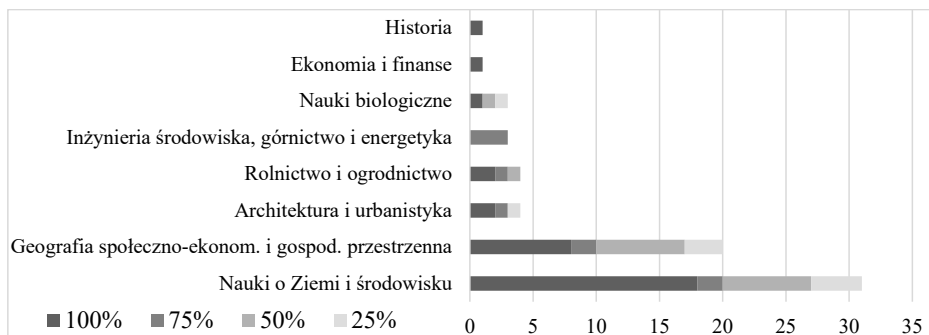
Source: own work.

badanych osób reprezentowało jedną dyscyplinę, a 1/3 dwie (po około połowie w proporcjach 50/50% i 75/25%) (ryc. 3). Po jednej z badanych osób reprezentowało historię oraz ekonomię i finanse. Okazuje się więc, że pomimo znaczącej redukcji liczby obowiązujących dyscyplin między 2018 a 2023 r. (o 37%), ich liczba reprezentowana przez co najmniej 3 badanych ekologów krajobrazu wzrosła (z 5 do 6), co wydaje się świadczyć o postępującej instytucjonalnej dezintegracji tego środowiska naukowego.

Ryc. 2. Liczba ekologów krajobrazu reprezentujących dyscypliny nauki obowiązujące do 2018 r.
Fig. 2. The number of landscape ecologists represented different science disciplines obligatory to 2018

Źródło: opracowanie własne. / Source: own work.

Ryc. 3. Liczba i udział ekologów krajobrazu reprezentujących dyscypliny nauki obowiązujące w 2023 r.

Fig. 3. The number and share of landscape ecologists represented different science disciplines obligatory in 2023

Źródło: opracowanie własne. / Source: own work.

Ze względu na dominującą pozycję geografów wśród respondentów, najczęściej osób zmieniło tę dyscyplinę sprzed 2018 r. na nauki o Ziemi i środowisku (28 osób) lub geografię społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną (17 osób), przy czym 10 z nich reprezentuje równocześnie obie dyscypliny (tab. 2). Najbardziej „wierni” swojej dawnej dyscyplinie okazali się architekci i urbaniści, co w części wynika z faktu, że jest to jedna z niewielu analizowanych dyscyplin, która zachowała poprzednią nazwę. Dwoje pozostało w całości, a dwoje w części przy tej dyscyplinie. Zastanawiające jest przypisanie niektórych geoeologów do nowych dyscyplin.

Tab. 2. Dyscypliny naukowe reprezentowane przez respondentów do 2018 i w 2023 r. i główne przepływy między nimi

Table 2. Science disciplines represented by repondents until 2018 and in 2023 and interdisciplinary flows

Obecnie obowiązujące dyscypliny naukowe	Dyscypliny naukowe obowiązujące do 2018 r.							
	Geografia	Architektura i urbanistyka	Biologia	Ochrona środowiska (nauki biologiczne)	Ochrona i kształtowanie środowiska (nauki roln.)	Ekologia	Historia	Leśnictwo
Nauki o Ziemi i środowisku	28			2	1			
Geografia społecznoekonomiczna i gospodarka przestrzenna	17	1			1	1		
Architektura i urbanistyka		4						
Rolnictwo i ogrodnictwo	2		2		1			1
Inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka	1	1	1					
Nauki biologiczne	1		2					
Historia							1	

Źródło: opracowanie własne.

Source: own work.

Na przykład inżynierię środowiska, górnictwo i energetykę reprezentują obecnie dawni: geograf, architekt i urbanista oraz biolog. Po 2 osoby obecnie reprezentujące rolnictwo i ogrodnictwo poprzednio były geografami i biologami. Zaskakujące jest, że żadna z osób dawniej afiliowanych w dyscyplinach ochrona środowiska, ekologia lub ochrona i kształtowanie środowiska, nie reprezentuje obecnie inżynierii środowiska (która przynajmniej w pewnym zakresie przejęła przedmiot dawnych dyscyplin), ale reprezentują głównie nauki o Ziemi i środowisku lub geografię społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną. Te w części niemerytoryczne – jak się wydaje – transformacje dyscyplin, wynikają z przyczyn instytucjonalno-organizacyjnych, a głównie

z braku uprawnień poszczególnych ośrodków do reprezentowania (nadawania stopni i tytułów naukowych oraz prowadzenia studiów) w zakresie dyscyplin, które byłyby bardziej zgodne z profilem badawczym ekologów krajobrazu.

Sytuacja, w której reprezentanci tzw. multidyscyplin (a do nich należy z pewnością ekologia krajobrazu), które łączą zakres i metody badań kilku „tradycyjnych” dyscyplin, a same nie znajdują się w ich formalnych wykazach, są afiliowani w dyscyplinach, które wydają się odległe od tego, czym się zajmują, nie ogranicza się wyłącznie do kilku ostatnich lat. Również przed 2018 r. można znaleźć przykłady takich sytuacji. Wśród takich osób można wymienić utalentowaną uczennicę prof. Tadeusza J. Chmielewskiego, dr hab. Barbarę Sowińską-Świerkosz, która w trakcie niespełna 20 lat swojej kariery naukowej zajmuje się z sukcesem jakością krajobrazu (szczególnie na obszarze Rostocza i Puszczy Solskiej), na styku nauk geograficznych, biologicznych i architektury krajobrazu, o czym świadczą tytuły i treść jej prac stanowiących podstawę uzyskania tytułu magistra (Sowińska 2006), stopnia doktora (Sowińska 2011) i doktora habilitowanego (Sowińska-Świerkosz 2019). Zajmując się naukowo i praktycznie ekologią krajobrazu, badaczka ta uzyskała kolejne stopnie w dyscyplinach:

- budownictwo (specjalność ochrona zabytków architektury i urbanistyki) na Wydziale Inżynierii Budowlanej i Sanitarnej Politechniki Lubelskiej (kierunek studiów budownictwo);
- ochrona i kształtowanie środowiska (specjalność ekologia krajobrazu) na Wydziale Agrobioinżynierii Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie;
- inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka na Wydziale Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

Wydaje się, że tylko stopień doktora został uzyskany w dyscyplinie zgodnej z kierunkiem jej badań, chociaż ich rzetelność towarzyszyła awansom naukowym na wszystkich poziomach.

Przedstawiona sytuacja nie jest wyjątkowa dla ekologii krajobrazu. Jak podaje Szulczewska (2007), również architekci krajobrazu uzyskiwali najczęściej stopień doktora lub doktora habilitowanego w zakresie ogrodnictwa, architektury i urbanistyki lub kształtowania środowiska. Mogli jednak zostać magistrami inżynierami architektury krajobrazu, co nigdy nie było możliwe w Polsce w przypadku ekologów krajobrazu. Można uznać, że to nie nazwa dyscypliny, którą się studiuje lub reprezentuje, decyduje o jakości pracy naukowej, projektowej i dydaktycznej geoeologów. Tak pewnie powinno być, jednak jako osoba funkcjonująca w środowisku akademickim od ok. 40 lat uważam, że struktura organizacyjno-instytucjonalna, w której przyszło nam działać, posiada również istotne znaczenie dla jakości naszej pracy. Z pewnością zmiany, które w niej zaszły między 2019 a 2023 r., są większe niż w poprzednich latach, a ich wpływ na jakość pracy ekologów krajobrazu może być znaczący.

Opinie ekologów krajobrazu dotyczące zgodności reprezentowanych dyscyplin z zakresem ich działalności zawodowej

Zarysowana powyżej sytuacja dotycząca dyscyplin reprezentowanych przez ekologów krajobrazu i ich transformacji oraz jej kontekstu, została potwierdzona w opiniach wyrażonych przez reprezentantów tego środowiska. Tylko 16 osób (32% ankietowanych) stwierdziło, że dyscyplina, w której są obecnie afiliowani w pełni pokrywa się z realnie przez nich prowadzoną aktywnością naukowo-badawczą i projektową. Wśród nich największą grupę stanowiły osoby reprezentujące nauki o Ziemi i środowisku (11) oraz geografię społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną (6) oraz pojedynczy przedstawiciele architektury i urbanistyki, nauk biologicznych oraz historii. Skrajnie przeciwną opinię o całkowitej niezgodności przypisanej dyscypliny z przedmiotem swojej aktywności wyraziły 3 osoby. Zmieniły one dyscypliny z:

- geografii na geografię społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną;
- biologii na rolnictwo i ogrodnictwo;
- ochrony środowiska na nauki o Ziemi i środowisku.

Najliczniejszą grupę (31 osób – 62%) stanowili respondenci, którzy ocenili zgodność swojej dyscypliny z przedmiotem pracy jako częściową. Wśród nich wyróżniono cztery podgrupy:

- 5 osób (8% respondentów) wysoko oceniających tę zgodność (76 – 99%), które zamieniły geografię na nauki o Ziemi i środowisku, ochronę i kształtowanie środowiska na geografię społeczno-ekonomiczną oraz biologię na nauki biologiczne;
- 15 osób (30%), które zadowolająco (51 – 75%) oceniły zgodność dyscypliny ze swoją pracą;
- 7 osób (14%), oceniających tę zgodność dość nisko (26 – 50%), które głównie zamieniły geografię na: nauki o Ziemi i środowisku, geografię społeczno-ekonomiczną lub inżynierię środowiska, górnictwo i energetykę, albo biologię, leśnictwo lub ochronę i kształtowanie środowiska zamieniły na rolnictwo i ogrodnictwo.
- 4 osoby (8%), które bardzo słabo (1 – 25%) oceniły badaną zgodność, zamieniając geografię na rolnictwo i ogrodnictwo i geografię społeczno-ekonomiczną (po 1/2), geografię na nauki o Ziemi i środowisku, czy też biologię na inżynierię środowiska (3/4) i nauki biologiczne (1/4); tu znalazła się też osoba, która przed po 2018 r. reprezentowała architekturę i urbanistykę.

Znamienne jest również, że wśród 34 osób, które nie w pełni pozytywnie oceniły zgodność swojej aktywności z reprezentowaną dyscypliną, tylko cztery (12%) stwierdziły, że inna dyscyplina z obecnie obowiązującego wykazu lepiej by odpowiadała zakresowi ich działalności. Wydaje się to świadczyć o niepełności i niedoskonałości obecnego wykazu dyscyplin nauki.

Konsekwencją przedstawionych powyżej opinii jest stwierdzenie aż przez 33 (2/3) respondentów, że dyscyplina reprezentowana przez nich do 2018 r. lepiej niż obecna odpowiadała prowadzonej przez nich działalności. Oczywiście jest, że są to prawie wyłącznie osoby, które stwierdziły, że ich obecna dyscyplina nie w pełni pokrywa się z realnie prowadzoną aktywnością naukowo-badawczą i projektową. Większość z tych osób uznała, że gdyby było to możliwe, wróciłyby do reprezentowania takich dyscyplin, jak: geografia (10 osób), leśnictwo (3), ekologia, rolnictwo lub biologia (po 2), ochrona i kształtowanie środowiska, agronomia lub inżynieria środowiska (po 1). Kilka osób wyraziło również chęć reprezentowania dyscyplin, które dotychczas nigdy nie obowiązywały w Polsce, takich jak:

- pochodzące z wykazu OECD (2006) geonauki multidyscyplinarne, geografia fizyczna, zachowanie bioróżnorodności, gleboznawstwo, nauki o środowisku (aspekty społeczne);
- inne, jak ekologia krajobrazu czy nauka o krajobrazie.

Nie dyskutując z merytoryczną zasadnością tych propozycji, która często wynika z indywidualnych zainteresowań badawczych, część z nich wydaje się nadmiernie szczegółowa, a niektóre – jak „zachowanie bioróżnorodności” – budzą wątpliwości jako nazwa dyscypliny, będąc bardziej określeniem celu, do którego powinny prowadzić dociekania naukowe oraz działania projektowe i wdrożeniowe.

Wydaje się, również na podstawie prowadzonych dyskusji, że opinię wielu ekologów krajobrazu odzwierciedla propozycja jednego z respondentów, dotycząca powołania w obrębie niektórych dziedzin nauki dyscypliny *nauki interdyscyplinarne*. W zasięgu pola badawczego reprezentowanego przez większość badanych osób, poza tradycyjnymi dyscyplinami (geografia i biologia), powinny one obejmować: gospodarkę i planowanie przestrzenne, ekologię i architekturę krajobrazu oraz ochronę środowiska.

Tylko 4 osoby stwierdziły, że inna dyscyplina z obecnego wykazu bardziej by odpowiadała zakresowi ich działalności niż obecnie reprezentowana, i chciałyby reprezentować:

- nauki biologiczne zamiast inżynierii środowiska... lub rolnictwa i ogrodnictwa;
- nauki o Ziemi i środowisku zamiast inżynierii środowiska, górnictwa i energetyki lub geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej.

Dwie osoby stwierdziły, że ich działalność zawodowa nie pokrywa się z żadną z zawartych w różnych wykazach dyscyplin nauki, a jedna z nich uzasadniła to faktem zajmowania się różnymi aspektami zrównoważonego rozwoju.

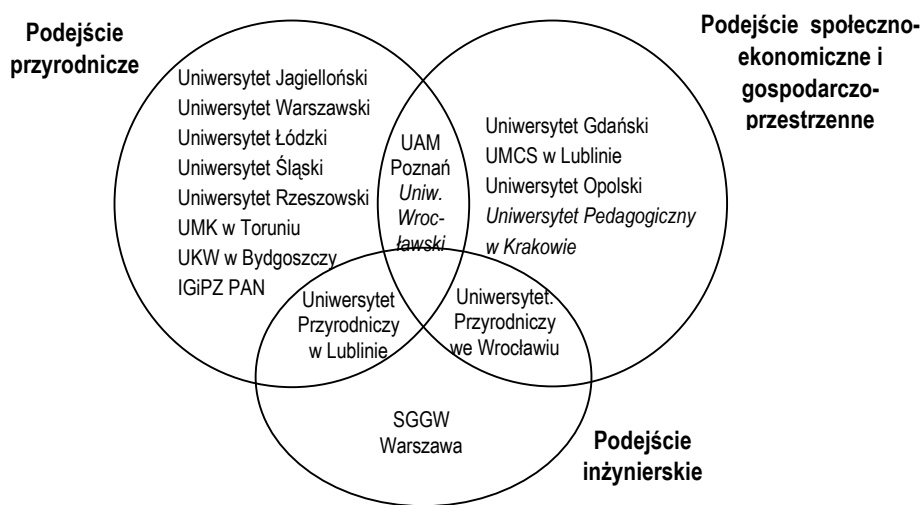
Z niektórych wypowiedzi wynikało rozczarowanie dzisiejszym kierunkiem rozwoju geografii, a szczególnie jej atomizacją i rozdrobnieniem problemów badawczych. Niektóre osoby chciałyby do niej wrócić jako do nauki badającej procesy (relacje) człowiek–środowisko, a nie jako do dyscypliny „bliskiej czystej geologii lub stanowiącej przestrzenny dodatek do demografii lub ekonomii”. Inny z respondentów

(zajmujący się głównie geomorfologią) uważa z kolei, że nie ma istotnej merytorycznej różnicy między geografią a naukami o Ziemi, a chęć powrotu do tej pierwszej wynika głównie z przyczyn sentymentalnych.

Mimo braku możliwości porównania ekologów krajobrazu z przedstawicielami innych dyscyplin, wydaje się że wśród reprezentantów multidyscyplin w Polsce są oni jednymi z badaczy najbardziej nieusatysfakcjonowanych afiliacją w ramach dziedzin i dyscyplin nauki.

Modele instytucjonalno-organizacyjnej afiliacji ekologów krajobrazu w Polsce

Analiza struktury organizacyjnej instytucji akademickich zatrudniających ekologów krajobrazu, w powiązaniu z ich afiliacją w ramach poszczególnych dyscyplin, pozwoliła na wskazanie trzech podstawowych modeli zatrudnienia geoeologów, wpływających w pewnym stopniu na profil ich badań, jak również kierunek nauczania studentów. Modele te obejmują następujące modele (ryc. 4):

Ryc. 4. Modele instytucjonalnej afiliacji ekologów krajobrazu w Polsce w 2023 r.

Fig. 4. The models of Polish landscape ecologists' institutional affiliation in 2023

Źródło: opracowanie własne.

Source: own work.

- przyrodnicze, związane głównie z reprezentowaniem nauk o Ziemi i środowisku i biologii;
- społeczno-ekonomiczne w powiązaniu z gospodarczo-przestrzennym, reprezentowane przez osoby afiliowane w ramach geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej;
- inżynierskie, najczęściej związane z takimi dyscyplinami, jak inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka lub architektura i urbanistyka, ewentualnie rolnictwo i ogrodnictwo.

Spśród 17 uwzględnionych instytucji w formie względnie „czystej” najwięcej (8) reprezentuje podejście przyrodnicze (7 uniwersytetów oraz Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN), 3 – podejście społeczno-ekonomiczne i gospodarczo-przestrzenne (uniwersytety: Gdański, Opolski i UMCS w Lublinie), a tylko jedna inżynierskie (SGGW w Warszawie). Kilka uczelni reprezentuje również modele mieszane:

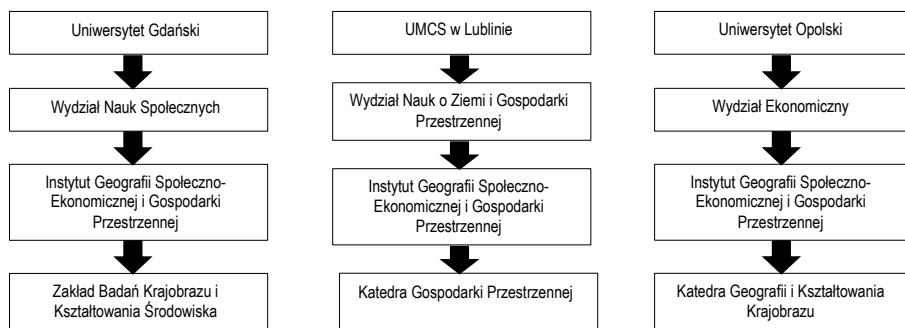
- 1) Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – model przyrodniczy obok społeczno-ekonomicznego i gospodarczo-przestrzennego;
- 2) Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie – model przyrodniczy obok inżynierskiego;
- 3) Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu – model społeczno-ekonomiczny i gospodarczo-przestrzenny oraz inżynierski.

Specyficzna sytuacja występowała w 2023 r. na dwóch uczelniach. Na Wydziale Nauk o Ziemi i Kształtowania Środowiska Uniwersytetu Wrocławskiego, w Instytucie Geografii i Rozwoju Regionalnego w 2016 r. z inicjatywy i pod kierunkiem dr hab. Agnieszki Latochy-Wites powołano Pracownię Badań Krajobrazu. Stanowi ona specyficzną jednostkę, utworzoną na podstawie zainteresowań badawczych skoncentrowanych wokół krajobrazu, która nie zatrudnia pracowników, ale integruje badania osób zatrudnionych w innych zakładach instytutu, reprezentujących zarówno geografie społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną, jak i nauki o Ziemi i środowisku. Być może taka koncepcja stanowi jedno z właściwych rozwiązań umożliwiających ekologom krajobrazu pożądane kompleksowe realizowanie badań i projektów. W drugim przypadku, na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, sytuacja jest o wiele mniej korzystna, w związku z likwidacją Instytutu Geografii w 2022 r. Nieliczna kadra osób zajmujących się ekologią krajobrazu, reprezentująca geografie społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną w 2023 r. trafiła do Instytutu Prawa, Ekonomii i Administracji na Wydziale Nauk Społecznych, chociaż większość geografów, szczególnie reprezentujących nauki o Ziemi i środowisku, pracuje w Instytucie Biologii i Nauk o Ziemi na Wydziale Nauk Ścisłych i Przyrodniczych. W nieodległej przyszłości możliwe są tu dalsze zmiany struktury.

Do interesujących wniosków prowadzi dokładniejsza analiza struktury i umiejscowienia w przykładowych uczelniach, szczególnie tam, gdzie ekolodzy krajobrazu

nie są zatrudnieni – jak to najczęściej jest obecnie i było do 2018 r. – w jednostkach dawniej reprezentujących geografę, a teraz nauki o Ziemi i środowisku. Należą do nich trzy uniwersytety: Gdański, Opolski i UMCS w Lublinie, w których istnieją instytuty o nazwie identycznej z dyscypliną: Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, chociaż ich umiejscowienie w ramach uczelni i struktura się różnią (ryc. 5). Wszędzie jednak obecna struktura stanowi skutek wprowadzenia w 2018 r. nowych przepisów. Na Uniwersytecie Opolskim instytut istnieje od 2020 r. na Wydziale Ekonomicznym. Podobnie na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej instytut powstał w 2020 r. na wcześniej istniejącym wydziale zatrudniającym głównie geografów reprezentujących obie obecne dyscypliny. Na Uniwersytecie Gdańskim powstał w 2021 r., jako siódmy instytut na Wydziale Nauk Społecznych, natomiast część geografów reprezentująca nauki o Ziemi i środowisku pozostała na Wydziale Oceanografii i Geografii, nie ma jednak wśród nich ekologów krajobrazu. W nazwach katedr i zakładów zatrudniających ekologów krajobrazu aspekty badań krajobrazowych uwzględniono na Uniwersytecie Gdańskim i Opolskim, a brakuje ich w nazwie Katedry Gospodarki Przestrzennej na UMCS.

Nie mniej interesująca jest sytuacja uczelni, gdzie ekologowie krajobrazu są zatrudnieni w jednostkach reprezentujących różne dziedziny i dyscypliny. Na rycinie 6 przedstawiono strukturę ich zatrudnienia na UAM w Poznaniu (połączenie modelu przyrodniczego ze społeczno-ekonomicznym i gospodarczo-prze-

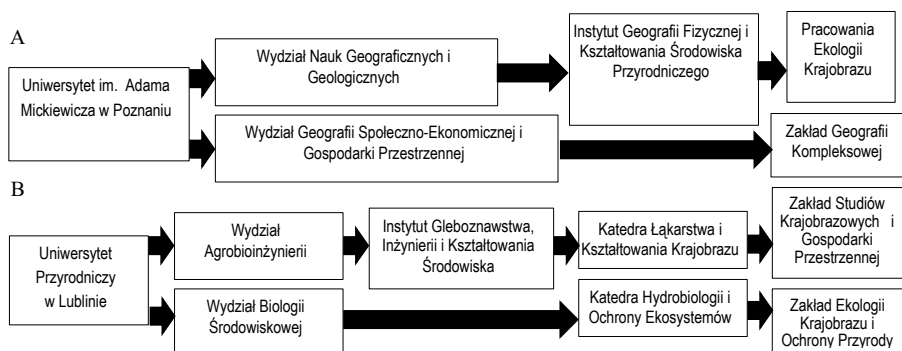
Ryc. 5. Przykłady struktury organizacyjnej jednostek uniwersyteckich zatrudniających ekologów krajobrazu reprezentujących geografę społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną
Fig. 5. The examples of universities organizational structure employing landscape ecologists representing social-economical geography and spatial economy

Źródło: opracowanie własne.

Source: own work.

strzennym) i na Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie (połączenie konceptów inżynierskiego i przyrodniczego).

W Poznaniu w 2019 r. utworzono nowy wydział zatrudniający geografów reprezentujących geografie społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną, a geografowie fizyczni pozostali na dawnym Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych. Część geoekologów pozostała w obrębie wydziału przyrodniczego, w pracowni kierowanej przez prof. Andrzeja Maciasa, a druga grupa przeszła na nowy wydział i pracuje w zakładzie utworzonym przez prof. Andrzeja Mizgajskiego, a obecnie kierowanym przez dr. hab. Damiana Łowickiego, prof. UAM. Sytuacja ta stwarza pewną konkurencję pomimo że część pól badawczych pracowników obu jednostek, związana np. z zarządzaniem środowiskiem i krajobrazem, jest wspólna. Jeszcze bardziej zawiła jest sytuacja na Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie, gdzie część dawnych współpracowników prof. Tadeusza Chmielewskiego pracuje na Wydziale Agrobioinżynierii (o bardziej rolniczym profilu), a część na Wydziale Biologii Środowiskowej (bardziej przyrodniczym). Na tym ostatnim Zakładem Ekologii Krajobrazu i Ochrony Przyrody kieruje wspomniana wcześniej dr hab. Barbara Sowińska-Świerkosz, chociaż wydaje się, że dotychczasowy profil jej badań i wykształcenie są bardziej zgodne z problematyką realizowaną na Wydziale Agrobioinżynierii.

Ryc. 6. Przykłady struktury organizacyjnej uniwersytetów zatrudniających ekologów krajobrazu reprezentujących podejście przyrodnicze oraz społeczno-ekonomiczne i gospodarczo-przestrzenne (A) lub przyrodnicze i inżynierskie (B)

Fig. 6. The examples of universities organizational structure employing landscape ecologists representing environmental and social-economical geography/ spatial economy approach (A) or environmental and engineering approach (B)

Źródło: opracowanie własne.

Source: own work.

Podsumowując, przedstawiona na przykładach sytuacja wskazuje, że ekolodzy krajobrazu znajdują się wśród bardziej „tułających” się pracowników nauki, zmieniając dość często afiliację instytucjonalną, chociaż niekiedy odbywa się to w obrębie tego samego ośrodka i uczelni, a nierzadko zmianie ulega tylko nazwa jednostek na różnych poziomach, rzeczywiste zaś miejsce pracy pozostaje bez zmian. Ta tułaczka z pewnością nie sprzyja stabilizacji zawodowej naszej grupy badawczej.

Wnioski i próba rekomendacji

Badania zrelacjonowane w artykule, w połączeniu z wieloletnim doświadczeniem autora w prowadzeniu badań ekologiczno-krajobrazowych i wsłuchiwaniem się w opinie własnego środowiska naukowego, upoważniają do przedstawienia następujących wniosków:

1. Zmiany zakresu dyscyplin naukowych przeprowadzone w 2018 r. doprowadziły do wzrostu rozproszenia ekologów krajobrazu pomiędzy różne dziedziny i dyscypliny nauki, co szczególnie dotknęło geografów („była jedna geografia, są dwie” – przynajmniej formalnie), chociaż ogólna liczba dyscyplin reprezentowanych przez geoekologów nie uległa istotnym zmianom (było i jest około ośmiu, przy ogólnym zmniejszeniu liczby dyscyplin o ponad 1/3).

2. Zmiany te spowodowały – podobnie jak w wielu innych naukach – wzrost poziomu niezgodności między dyscypliną reprezentowaną a uprawianą, co zostało potwierdzone przez 2/3 respondentów, dostrzegających pełne lub częściowe występowanie takiej niezgodności.

3. Ta niewłaściwa sytuacja jest skutkiem usunięcia części dyscyplin z ich obecnego wykazu lub braku ewaluacji danej dyscypliny w instytucjach zatrudniających ekologów krajobrazu; w tym drugim przypadku wielu respondentów (aż 1/3) oprócz dyscypliny podstawowej wybiera również dodatkową (zwykle deklarując jej mniejszościowy udział w proporcji 1/4); dyscyplina ta często odzwierciedla zainteresowania naukowe badaczy, nie jest jednak zgodna z profilem badawczym jednostek, w których są oni zatrudnieni.

4. W praktyce opisana sytuacja pogłębia chaos dotyczący reprezentowania dyscyplin naukowych, szczególnie w zakresie sprawozdawczości dorobku i uprawnień do nadawania stopni naukowych, w tym przede wszystkim zaliczania publikacji do dyscypliny, co w konsekwencji może mieć negatywny wpływ na przebieg i wyniki ewaluacji jednostek.

5. Na omówione wyżej problemy nakładają się liczne zmiany organizacyjno-instytucjonalne, które w kilku ostatnich latach przeprowadzono w jednostkach naukowo-badawczych i wyższych uczelniach; w części sytuacji prowadzą one do dyskomfortu pracowników, zatrudnionych w jednostkach, które nie odpowiadają

ich wiedzy i profilowi badań, potęgując mentalny sprzeciw wobec reprezentowania dyscyplin naukowych niezgodnych z wykształceniem.

Z opinii wyrażonych przez polskich ekologów krajobrazu wyłania się wyrażany od dawna pogląd o specyficznym charakterze tej nauki. Mimo jej genezy i najbliższych powiązań z geografią i biologią stanowi ona typowy przykład systemu wiedzy, określonego w wykazie OECD jako geonauka multidyscyplinarna, a w innych źródłach jako nauka interdyscyplinarna.

W związku ze wskazanymi wnioskami należy rekomendować, aby:

1. Obowiązująca w 2023 r. lista dyscyplin nauki ulegała ewolucji, a być może poszerzeniu; w szczególności należy rozważyć formalne wprowadzenie dyscyplin lub subdyscyplin, funkcjonujących na styku dwóch lub większej liczby obecnych dyscyplin, chociażby takich, jaką w części stanowiła w latach 2011–2018 ochrona środowiska.

2. Zmiany te doprowadziły do zmarginalizowania zjawiska fikcyjnego przypisywania ekologów krajobrazu do dyscyplin, które nie są przez nich uprawiane, ponieważ jego kontynuacja może doprowadzić do indferentyzmu badawczego oraz problemów formalno-organizacyjnych, a przede wszystkim do degeneracji ekologii krajobrazu w krajowym systemie nauki.

3. Kwalifikacja czasopism do poszczególnych dyscyplin była bardziej elastyczna, szczególnie w przypadku nauk interdyscyplinarnych, a w przyszłości zakres problematyki czasopism był uszczegółowiany o kolejne subdyscypliny, kierunki i problemy badawcze.

Wysoka społeczna rola geografii (Figlus i in. 2022), uzyskana z pewnością również dzięki działalności w jej ramach ekologów krajobrazu (Kistowski 2019), potwierdza sens rozwoju tej dyscypliny i przydatność rezultatów jej badań w codziennym funkcjonowaniu społeczeństwa.

Literatura

- Figlus T., Musiaka Ł., Wachecka-Kotkowska L., Włodarczyk B., 2022, *Spółeczna rola geografii jako nauki – wyniki badań empirycznych*, Czasopismo Geograficzne, 93(4), 639–663. DOI: 10.12657/czageo-93-25.
- Forman R.T.T., Godron M., 1986, *Landscape ecology*, John Wiley & Sons Ltd, New York.
- Kistowski M., 2019, *Kierunki polskich zastosowań ekologii krajobrazu w gospodarowaniu przestrzenią po 1982 r.*, Przegląd Geograficzny, 91(1), 7–39. DOI: 10.7163/PrzG.2019.1.1.
- Obwieszczenie Przewodniczącego Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych z 25 lutego 1992 r. w sprawie wykazu dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, Monitor Polski nr 16 z 1992 r. poz. 123.

- OECD, 2007, *Revised Field of Science and Technology (FOS) Classification in the Frascati Manual*, Directorate for Science, Technology and Industry, Committee for Scientific and Technological Policy, Organisation for Economic Co-operation and Development, DSTI/EAS/STP/NESTI (2006)19/Final.
- Parysek J.J., 2020, *Polska geografia społeczno-ekonomiczna (i gospodarka przestrzenna) w okresie przełomu. Kilka wybranych refleksji*, *Prace i Studia Geograficzne*, 65(2), 33–56.
- Plit F., 2016, *Dezintegracja polskiej geografii. Wizja subiektywna*, [w:] W. Maik, A. Suliborski, M. Wójcik (red.), *Nowe i stare perspektywy oraz ujęcia w geografii na przełomie XX i XXI wieku*, seria Podstawowe idee i koncepcje w geografii, 9, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 59–47.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, Dz.U. 2011 nr 179 poz. 1065.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz.U. 2018 poz. 1818.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz.U. 2022 poz. 2202.
- Solon J., 2008, *Kierunki standaryzacji metod badań krajobrazu do celów praktycznych*, *Przegląd Geograficzny*, 80(1), 39–54.
- Sowińska B., 2006, *Próba zastosowania standardów jakości krajobrazu projektowanego Rezerwatu Biosfery Roztocze – Puszcza Solska jako instrumentu kształtowania wizualnego kontekstu obiektów zabytkowych*, praca magisterska wykonana pod kierunkiem T.J. Chmielewskiego, Politechnika Lubelska, Lublin.
- Sowińska B., 2011, *Standardy jakości krajobrazu projektowanego Rezerwatu Biosfery Roztocze – Puszcza Solska jako instrument kształtowania środowiska obszarów wiejskich*, rozprawa doktorska wykonana pod kierunkiem T.J. Chmielewskiego, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie.
- Sowińska-Świerkosz B., 2019, *Wskaźniki oceny jakości krajobrazu obszarów o różnym stopniu antropogenicznego przekształcenia*, autoreferat osiągnięcia habilitacyjnego, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.
- Stachowiak, Bajerski, 2012, *Związki geografii z innymi dyscyplinami – próba analizy bibliometrycznej*, [w:] W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.), *Związki geografii z innymi naukami*, seria Podstawowe idee i koncepcje w geografii, 7, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz, 109–132.
- Szulcewska B., 2007, *Architektura krajobrazu w Polsce jako dyscyplina kształcenia kadr naukowych*, *Czasopismo Techniczne. Architektura*, 104 (5-A), 247–250.
- Śleszyński P., 2013, *Cytowania i oddziaływanie polskich ośrodków geograficznych według Google Scholar*, 85(4) 599–627. DOI: 10.7163/PrzG.2013.4.5.
- Uchwała Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, MP nr 40 z 2003 r. poz. 586.

Uchwała Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 25 października 2005 r. w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, MP nr 79 z 2005 r. poz. 1120.

Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 1990 nr 65 poz. 385.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2018 poz. 1668.

Mariusz Kistowski

Uniwersytet Gdański

Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

Zakład Badań Krajobrazu i Kształtowania Środowiska

ul. J. Bażyńskiego 4, 80-309 Gdańsk

mariusz.kistowski@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0003-3464-2450

